

a csereértékkel. Csak ritkán lehet az objektív használati értékéből teljes mértékben lezárnatni a csereértéket.

- ◆ A szervezet (vagy általánosabb értelemben a társadalmi közeg) az intellektuális munka kerete, s ez a csereérték kategóriájával működik. Ritkán vannak igazi mércéi olyan fogalmaknak, mint az információ használati értéke szervezeti szinten – foglalkozunk-e emiatt pusztán az információs termékek, szolgáltatások, rendszerek és csatornák csereértékével.
- ◆ Nem szabad összekeverni a felhasználó és a társadalom szempontját az információ értéke, illetve az információs termék vagy szolgáltatás értéke meghatározásakor.
- ◆ A különböző típusú információk és ismeretek különböző értékűek az információ felhasználója számára.
- ◆ Az információs rendszerek és termékek csereértékének jellegzetességei teljes mértékben különböznek az információ használati értékének jellegzetességeitől.

Mindezek alapján megállapítható, hogy nincs értelme az információ teljes értékének meghatározására törekedni. A különböző szempontok és a különböző megfigyelési szintek más- és máshová helyezik a hangsúlyt.

Amikor egy szervezet az információ értékét kívánja meghatározni adott helyzetben, meg kell kérdeznie a felhasználó véleményét az információs igényekről és tanulmányoznia kell a használat összefüggéseit. Ilyen esetekben a használati érték példái, esettanulmányai a jelenleg rendelkezésre álló leghasznosabb eszközök. A legkedvezőbb költséghatékonyaságú információs termékek, szolgáltatások, rendszerek és csatornák meghatározásához az információs piacok csereértékeit kell mérlegelni.

/REPO, A. J.: The dual approach to the value of information: an appraisal of use and exchange values. = Information Processing and Management, 22. köt. 5. sz. 1986. p. 373–383./

(Hegedűs Péter)

A CD-ROM termékek értékelése. Megvegyük? Melyiket vegyünk meg?

A CD-ROM termékek száma megközelíti a két-százat, ezek egy része már komoly kereskedelmi termék. Az alapvető szabványok már életbe léptek, de még nem teljesek, és nem terjednek ki minden részletre. A lemezek és a berendezések kompatibilitása bizonytalan. Az optikai lemezekkel lejátszót és interfészt is kénytelenek ajánlani az eladók, mert kevés vásárló rendelkezik ezekkel. Zavarosak az árviszonyok is, nem egyértelmű az árak összehasonlítása. Szükségessé vált a CD-ROM termékek értékelési szempontjainak kidolgozása. Erre eddig alig volt kísérlet.

Az értékelést legalább három fő szempontból kell elvégezni: egy-egy termék tulajdonságainak vizsgálata; a hasonló termékek összehasonlítása, értékelés a használat oldaláról. Az első megközelítés a következőkre terjed ki: szabványok, hardver, operációs rendszer, felhasználói interfész, keresőszoftver, utófeldolgozási lehetőségek, szerviz és a konzultáció biztosítása, ár, tartalom.

Háromféle szabvány létezik: a lemezekre, a lemezolvasó egységekre, valamint az interfészekre vonatkozóan. A lemezszabványok két körre terjedhetnek ki: a fizikai adatrögzítési módra és a logikai szervezésre. Az utóbbi területen sokáig káosz uralkodott, de a HSG (High Sierra Group) nevű ad hoc bizottság által javasolt, még nem teljesen szentesített minimumszabványok már kezdenek terjedni.

Ajánlatos a HSG-szabványoknak megfelelő termékeket előnyben részesíteni. A lemezolvasókra vonatkozó szabványok csak a teljesítendő követelményeket tartalmazzák, de mivel az egyes funkciók teljesítésének különféle műszaki megoldásai lehetnek, a hardver végül is nem kompatibilis. A mikroszámítógép és a lemezolvasó közötti interfészre sincsenek általánosan elfogadott szabványok. Az SCSI (Small Computers Standard Interface = szabványos interfész a kis számítógépekhez) típusú interfésznek van a legnagyobb esélye arra, hogy szabvánnyá váljék, ez többek között az IBM PC-kompatibilis számítógépekhez és az Apple-gépekhez is csatlakoztatható.

A hardver értékelésekor figyelembe kell venni az adathibák valószínűségét (hibafelderítő és -javító kódok a lemezen, hasonló áramkörök az olvasóegységben), a lemezolvasó és a mikrogép fizikai kapcsolatát, a lemezejátszóhoz adott hibafelderítő eszközöket, valamint hogy az olvasóegységben van-e beépített interfész.

A jelenleg működő néhány száz CD-ROM rendszer IBM PC-n vagy azzal kompatibilis mikroszámítógépen működik. Az Apple-gépek és a Macintosh Plus is rendelkezik olyan interfésszel, amelyhez CD-ROM olvasó csatlakoztatható. Az IBM PC-k és "rokonai" a Microsoft által kifejlesztett PC-DOS vagy MS-DOS operációs rendszert használják, egy

“eszközvezérlő” (device driver) kiegészítés segítségével (ez sincs még szabványosítva). A káosz ezen a területen is megszűnőben van, a CD-ROM-kiadókhoz már eljuttatott Microsoft termék, az MSCDROME lehetővé teszi a CD-ROM olvasó kezelését az MS-DOS segítségével. (Vásárlás előtt tudjuk meg, hogy a megvizsgált rendszer rendelkezik-e ezzel; ha nem, gondoskodjunk a megfelelő “eszközvezérlő” beszerzéséről.)

A felhasználói interfész területén nem léteznek az említettekhez hasonló szabványok, s talán soha nem is fognak létezni, hiszen annyiféle a használat, és annyiféleképpen lehet az adatokat a lemezen elhelyezni. Néhány interfész bevált nagyszámítógépes eredeti utánzó, másokat eleve mikroszámítógépre terveztek. Egyesek közülük menürendszerűek, mások parancsnyelvi típusúak, megint mások mindkét keresési módra lehetőséget adnak.

A keresőszoftver lehet az optikai lemezen vagy egy mellékelt hajlékony lemezen. Értékelésének szempontjai ki vannak dolgozva. A keresés teljessége és pontossága állhatnak a középpontban. Lényeges a gyorsaság, a logikai operátorok használati lehetősége stb. is. A keresési eredmények utófeldolgozása háromféleképpen biztosítható: a megfelelő szoftvereszköznek a lemezen való elhelyezésével, külön hajlékony lemezen való mellékelésével, végül a találatok olyan formátumban is rendelkezésre állhatnak, hogy a használó saját szoftvereszközeivel feldolgozhatók legyenek. Mindhárom megoldás megfelelő, de meg kell tudnunk állapítani, hogy melyikkel állunk szemben.

A szerviz és a konzultáció lehetősége az egyik legfontosabb értékelési szempont. A “konzultáció” magán a lemezen is lehet (pl. instrukciók meghibásodás esetére), magában foglalhatja a mellékelt dokumentációt, lehet online típusú (pl. telefonos vagy elektronikus postához hasonló), és fordulhatunk a cég központjához vagy helyi képviselőjéhez. Mindennek azonban ára van, és a használók általában több támogatásra számítanak, mint amennyiért

ténylegesen fizettek. Az árakat ebből a szempontból is helyesen kell értelmezni: pontosan milyen szolgáltatásokat is adnak a feltüntetett összeg fejében. Alapvető szempont az előállító üzleti stabilitása is. Ha ugyanis kiszáll az üzletből, a termék minden támogatása megszűnik. Az ár értékelésekor vizsgálnunk kell, hogy megvételéről vagy bérletéről van-e szó, hogy korlátozva vagyunk-e az adatbázisban található információ felhasználásában vagy sem, hogy az ár magában foglalja-e az adatbázis aktualizálását.

A tartalom értékelésénél vizsgáljuk meg a dokumentáció teljességét (részletesen és pontosan felsorolja-e a lemezen levő információt). A minimális követelmény: az alapvető könyvtári katalógus-adatok közlése. Tisztázandók az előállító feltételezései a felhasználóra és a felhasználás módjára vonatkozólag. Az esetleges szoftvereszközöket is ismertetni kell.

Az összehasonlítás során a CD-ROM terméket esetleges más, hasonló tartalmú dokumentumformával vetjük össze, a fenti szempontok alkalmazásával. Két azonos tartalmú, rivális CD-ROM terméket is összehasonlíthatunk. (Pl. az ERIC adatbázis a Dialog és a SilverPlatter CD-ROM-változatában is beszerezhető.) Itt az adatok felfrissítésének gyakoriságát is meg kell vizsgálnunk. Az online adatbázisokkal összevetve a CD-ROM előnyei akkor jelentkeznek, ha az információ frissesége nem abszolút követelmény.

A használat oldaláról olyan kérdéseket kell mérlegelnünk, hogy igénylik-e felhasználóink a lemezen kínált információt, milyen mértékű használatra lehet számítani. Ha már van optikai lemezünk, akkor az új termék lejátszható-e a meglévő berendezésekkel, nem kell-e hozzá új hardvert vagy szoftvert vásárolnunk.

/MILLER, D. C.: Evaluating CDROMs: To buy or what to buy? = Database, 10. köt. 3. sz. 1987. p. 36–42./

(Mándy Gábor)

Felhasználói tapasztalatok egy CD-ROM adatbázissal: a Datext a Dartmouth College könyvtárában

CD-ROM hordozón (csak olvasható kompakt lemezen) még viszonylag kevés adatbázis került kereskedelmi forgalomba, tényleges felhasználói tapasztalatokat pedig széles körben még nem ismerettek az ilyen adatbázisok könyvtári alkalmazásáról, holott a könyvtárak várhatólag a CD-ROM-termékek legnagyobb felhasználói csoportját alkotják majd a jövőben.

Könyvtárunk, a Dartmouth College (Hanover, New Hampshire, USA) Feldberg Könyvtára 1985 nyaratól vett részt a CD-ROM hordozón terjesztett Datext adatbázis felhasználói tesztelésében. 1986 januárjától – a Datext kereskedelmi forgalomba kerülése óta – fizetünk elő a teljes adatbázisra.

A Dartmouth College elsősorban alapoklevelet nyújtó főiskola, 4400 diplomát szerezni szándékozó